

Dades inèdites sobre artistes dels segles XIV al XVIII i llurs obres al Bages

Xavier Sitjes i Molins

Sarret Arbós, Gasol Almendros, Bosch Ballbona i altres historiadors han publicat moltes notícies referents a l'art al Bages i als artistes que hi van treballar des de l'Edat Mitjana. Els dits historiadors han utilitzat, preferentment, els protocols notariaus que es conserven a l'Arxiu Històric Comarcal, i jo mateix n'hi he afegit, de dades, però potser per considerar-les poc rellevants o per haver-les passat per alt, moltes altres han quedat inèdites, les quals, no obstant tenir bastant d'elles un interès secundari, llur coneixement contribuirà a completar la informació sobre les manifestacions artístiques i llurs autors, encara que d'unes i altres no en quedi materialment res. Això, aquesta informació, és el què pretenc i l'exposo desglossada per les dates d'aparició dels artistes i dels llocs d'ubicació de les obres, ja que les notes són merament indicatives, ja que, a qui li interessi una ampliació, haurà d'acudir a la font.

He de fer constar que s'han recollit els noms i les obres de persones que en els documents no figuren com artistes pròpiament dits, sinó com artesans: són els casos dels fusters, que moltes vegades actuaven com escultors, i dels dauradors, sovint pintors. Tot i que hi ha la possibilitat que uns i altres comencessin treballant d'una manera i acabessin d'una altra. D'aquests, n'hi ha diversos casos.

Si més endavant no dic altra cosa, totes les dades són tretes del Fons Notarial de l'Arxiu Històric Comarcal del

Bages, per la qual cosa sols donaré la signatura que hi tenen.

Manresa

16 de les calendes de març de 1321: **Arnau Samet**, pintor de Barcelona, casat amb una neboda del pintor **Bernat Barata** (m 87).

Arnau Ferrer, pintor (m 92).

4 dels idus d'octubre de 1323: **Pere d'Ollers**, pintor oriünd de Berga (m 94).

17 de les calendes de gener de 1325: **Jaume de Pou**, pintor (m 105)

3 dels idus de maig de 1326: **Arnau Samet**, pintor (m 106).

7 de novembre de 1328: **Bernadó**, pintor, fill de Bernat, pintor de Berga (m 118).

Calendes d'octubre de 1330: **Bernat de Sant Pau**, pintor de Barcelona (m 130).

Vigília de les nones de Febrer de 1345: **Bernat de Pinyana**, pintor oriünd de Berga, es compromet a ensenyar l'ofici a Arnau de Vergós (m 144).

14 de les calendes d'octubre de 1392: El pintor **Pere de Montflorit** convé en ensenyar l'ofici a Guillem de Rialbes (4018).

8 dels idus de gener de 1393: Procura a favor del pintor **Petró de Montflorit** (4018).

30 de març de 1401: Consta un **Francesc Serra**, pintor (514).

27 de juny de 1613: **Miquel Bordes**, pintor de Manresa (m 758).

17 de gener de 1614: **Jeroni Soler**, pintor, ciutadà de Manresa (4483).

5 de novembre del mateix any: **Antoni Vidal** i **Jaume Rubió**, escultors, i **Josep Malet**, fuster (m 759).

12 de juny de 1616: Examen de fuster de **Jeroni Maimó** (4400).

25 de maig del 1617: **Blai Rajon**, consta com a pintor (4477).

30 de setembre de 1619: Un pintor, **Joan Gràcia**, s'hostatjava al monestir de Sant Benet, on devia fer feina del seu ofici (m 740).

17 de desembre de 1619: **Jeroni Soler** diu que el seu pare també era pintor, però no en diu el nom (4485).

5 de maig de 1621: Consten **Antoni Vidal** i **Miquel Vidal**, pare i fill, escultors (4486).

14 de març de 1625: Consta l'examen de fuster i escultor de **Miquel Vidal**, en presència del seu pare, Antoni Vidal (m. 767).

Santa Maria de la Seu

8 de desembre del 1399: **Bernat Exertell**, "obrer" de l'obra del tabernacle de Santa Maria de Manresa, confessar haver rebut 299 florins d'or i 10 diners en pagament de la resta del 430 florins del preu (m 87).

31 de març de 1515: Retaule de sant Cristòfol, pel pintor **Anglada** (Arxiu Municipal, I, 35).

13 de febrer de 1584: **Jeroni Soler**, pintor, confessa haver rebut 20 lliures a compte del preu del retaule de la capella de sant Pere (4296).

27 de febrer de 1584: Conveni en-

tre **Antoni i Maurici Maimó**, fusters, i els quatrers de la confraria de la Santa Creu, per fer el retaule per a la seva capella (no en diu les característiques) (4323, foli 124).

2 d'agost de 1594: El fuster **Antoni Maimó** fa àpoca de 20 lliures a compte del retaule de santa Llúcia (devia ser la meitat del preu, perquè poc després, quan el degué tenir acabat, féu constatar el cobrament d'altres 20) (m 680).

23 d'octubre de 1606: Contracte detallat per a la construcció de la vidriera del finestral major de la capella central, entre **Jacobo Carnoval**, "vidrier i mestre de vidriers", d'una part, i els consellers terç i quart de la ciutat, un canonge, un beneficiat de la Seu i dos jurats del Consell municipal, obrers aquell any, de la referida obra, de part altra, pel preu de 180 lliures (m 711).

21 de novembre de 1610: Els confreres dels sants Crispí i Crispinià diuen que tenen el retaule per a la seva capella a casa del pintor, però que no tenen diners per fer-lo pintar (4498).

10 de febrer de 1612: **Josep Malet**, fuster, fa àpoca de 52 lliures i 6 sous a compte del retaule de fusta de la Immaculada (4499).

5 de novembre de 1614: **Josep Malet**, fuster, i **Antoni Vidal**, escultor, d'una part, i els administradors de la confraria de la Immaculada Concepció, de l'altra, nomenen l'escultor Rovira, de Vic, per a dirimir la discòrdia, si sorgís, sobre el retaule fet per l'escultor de Moià **Jaume Rubió** i el fuster **Bartomeu Minguella** (m 759).

17 de gener de 1615: Joan Gilabert, canonge sagristà de la Seu, parla de les figures de santa Eulàlia i sant Sebastià, que ha de fer mestre **Antoni Vidal** per a l'altar major, figures que han de tenir tres pams i dos quarts (d'alçada), que han d'estar llestes per Pasqua i que el preu serà el que un canonge i un beneficiat de la Seu judiquin adequat (m 695).

7 de setembre de 1617: Sobre pintar i daurar el retaule de la capella de santa Magarida, per i entre Jeroni Puig, apotecari, i **Ubald Ninerta**, pintor de Barcelona, pel preu de 120 lliures (és un contracte extens i detallat) (m 760).

23 de novembre de 1618: Els confreres de la Concepció donen facultat al canonge Dalmau, de treure els qua-

Capitell de procedència probable del porxo de la Seu, al Museu Comarcal de Manresa.

Capitell del porxo romànic de la Seu, al Museu Comarcal de Manresa.

dres de fusta que són als costats de la capella i on hi ha la representació del miracle de la resurrecció del canonge Mulet, els quals, als nostres temps, han estat pintats de nou, en lloc dels que hi havia, molt vells i espatllats, per a què aquells siguin portats a Barcelona, a unes festes preparades per la universitat de l'Estudi General d'aquella ciutat, amb la condició que siguin restituïts al seu lloc per la propera festa de la Immaculada Concepció (m 761).

14 de gener de 1620: El fuster **Joan Vilar** fa àpoca de 40 lliures, en complement d'altres 60, pel retaule de fusta de santa Margarida, després de pintat i daurat (4541).

El mateix dia, **Antoni Vidal**, escultor, confessa haver rebut dels hereus de Jeroni Puig, farmacèutic, 28 lliures pel preu de les escultures dels sants Margarida, Miquel i Jordi, que aquell li havia encarregat per a l'altar de santa Margarida (m 794, paper solt, i 4541).

15 de gener de 1620: Contracte detallat sobre pintar el retaule de sant Cristòfol, entre Pere Amigant, mercader, i **Joan Balell**, pintor de Manresa (m 841).

17 de gener de 1620: El **Antoni Vidal**, escultor, i Joan Gelabert, canonge i sagristà de la Seu, convenen fer les figures de santa Eulàlia i sant Sebastià per a l'altar major, les quals hauran de tenir tres pams i dos quarts d'alçada,

les haurà de tenir acabades per la propera Pascua de Resurrecció. El preu serà el que judiquin un canonge i un beneficiat de la mateixa església i que, si no es posen d'acord, que cadascú en nomeni d'altres per "rodolins" (m 395).

20 de gener de 1620: Conveni entre **Jeroni Maimó**, fuster, i els quatrers de la confraria dels sants Joan i Josep, sobre els penjants dels entorns del retaule de la capella, conforme a la traça i pel preu de 27 lliures (m 794 i 4541).

24 de gener de 1620: **Antoni Vidal**, escultor, fa àpoca de 20 lliures per les imatges dels sants Miquel, Magarida i Jordi del retaule de la capella de Santa Margarida i, seguidament, **Joan Vilar**, fuster, també diu haver rebut 40 lliures pel referit retaule (m 794, paper intercalat).

7 de novembre de 1621: **Jeroni Soler**, pintor, fa àpoca per 82 lliures, a compte del preu de pintar el retaule de sant Jaume (m 837).

22 de maig del 1622: El mateix pintor diu rebre 64 lliures i 3 sous, a compte de pintar i daurar el retaule de l'Àngel Custodi (m 842).

28 de maig del 1622: Els confreres de la Immaculada Concepció diuen que fa anys que tenen el retaule per daurar i pintar i fixen una taxa per a l'obra, la qual hauran de pagar els fadrins que s'hi casin (m 764).

Clau de volta del presbiteri de la Seu, amb l'escut de Manresa més antic fet amb pedra, vers 1350.

7 d'agost de 1622: **Josep Malet**, fuster, per pagar a **Antoni Vidal**, escultor, 10 lliures que li deu a complement de les 70 pel retaule de la Concepció, li cedeix les 10 que li deuen els administradors de la confraria (m 764).

26 de setembre de 1622: Contracte entre els escultors **Pedro Fernández** i els **Rubió**, pare i fill, sobre el retaule de sant Eloi, pel qual Fernández assumeix fer els relleus esculpits (m 764).

6 de juny de 1627: Contracte detallat per a la construcció d'un retaule per a la capella dels sants Bartomeu i Eloi, entre els quatrers de la confraria i **Joan Generes**, fuster, conforme a la traça, per al Nadal següent. Es diu que ha de fer les figures que falten a les pasteres i un Crist a la pastera més alta, amb Maria i Joan, tot de "bulto" (consta en un full solt i també en un altre cosit al protocol (m 911).

18 de juliol de 1627: Conveni entre els fusters **Joan Generes** i **Jeroni Rubió** pel qual el primer dóna a fer al segon el retaule fins a la primera cornisa, la talla de les columnes, capitells, pilastres, etc. conforme a la traça. No diu de quin retaule es tracta, però sembla

que devia ser el de santa Llúcia (m 911).

27 de desembre de 1627: **Joan Generes** fa àpoca a la confraria dels sants Eloi i Batomeu, de 80 lliures, a compte del retaule fet per ell per a la capella (m 887).

19 d'abril de 1630: Els confreres de la confraria del sant Jaume acorden pagar als **Jeroni Soler**, pare i fill, pintors, 63 lliures a compte de pintar i daurar el retaule del sant. Al 27 de juny següent hi ha una altra àpoca de 17 lliures pel mateix (4512).

28 de maig de 1631: Els confreres de sant Eloi i sant Bartomeu reconeixen deure a (en blanc) **Generes**, imaginaire de Manresa, 110 lliures pel retaule de la confraria i acorden prendre-les a censal, però tres dies després, dos confreres, l'argenter Andreu Cucurella i un altre, mostren el seu desacord i diuen que ho facin els que van encarregar el retaule, ja que ho van fer contra la voluntat dels discrepants. Finalment, els confreres acorden pagar a Generes 100 lliures (m 831).

6 de juny de 1632: **Joan Generes**, fuster, fa àpoca de 420 lliures als administradors de la confraria de sant

Tomàs i santa Llúcia, pel retaule (m 769 i 4515).

1634: **Antoni Vidal**, imaginaire, es compromet a fer les fonts baptismals per a la propera Pentacosta, per 30 lliures i segons un memorial presentat (m 769).

24 de desembre de 1634: Els administradors de la confraria de la Preciosíssima Sang de Nostre Senyor Jesucrist reconeixen deure **Joan Grau**,

Escut del noble Jaume Desfar, a la seva capella de la Seu (segle XIV).

La Mare de Déu del portal nord de la Seu, atribuïda a Berenguer Ferrer.

Dosser de la Mare de Déu del portal nord de la Seu.

escultor, 18 lliures per tres imatges, d'un home i dos joves, del pas vulgarment dit de l'Assotament (4519).

6 de desembre de 1638: **Jeroni Maimó** fa àpoca als confreres de sant Homobono, de 12 lliures a compte de la primera andana del retaule, que ha de tenir acabada per la festa de Reis següent (notari Benet Font, manual de 1638, foli 409).

20 de gener de 1640: Sobre l'obra dels penjants del retaule dels sants Joan i Josep, entre **Jeroni Maimó**, fuster, i els quaters de la confraria, segons traça, pel preu de 27 lliures. Havien d'estar acabats per la propera festa de sant Josep (m 794).

11 d'abril de 1655: Els administradors de la confraria de la Puríssima Sang contracten amb **Josep Generes**, escultor, el fer un misteri de l'Arbora-ment de la Creu, pel preu de 50 lliures (es detalla com ha de ser) (m 1086).

20 de febrer de 1656: Contracte entre els administradors de la confraria de Nostra Senyora de la Soledat i sant Isidre i el pintor **Francesc Cervera** sobre pintar la figura corpòria de la Mare de Déu del dit altar i de tot el que s'ha fet des del peu del retaule fins al

peu de la figura de sant Isidre, columnes, etc., pintar, daurar... en el termini de vuit mesos i preu de 165 lliures (m 927).

20 de març de 1656: Sobre pintar i encarnar el pas de l'Arbora-ment de la Creu, de la confraria de la Puríssima Sang de "N. Sr. Déu", entre els administradors de la confraria i **Francesc Cervera**, per 35 lliures. Es diu que la corona l'ha de pintar d'or i un perfil d'or i ha tenir-ho acabat per tota mitja Quaresma primer vinent (m 1044).

16 de gener de 1721: **Josep Sunyer** reconeix al capítol i canonges de la Seu haver rebut 250 lliures a compte del retaule dels sants Llúcia i Tomàs, contractat el mateix dia davant el notari Ignasi Monfar.

18 de juliol de 1740: **Jacint Miquel**, escultor, fa àpoca de 100 lliures als administradors de la confraria de sant Antoni Abat, a complement de les 750 convingudes pel retaule de la confraria (notari Francesc Rallat, manual de 1740, foli 195).

Aquell mateix any, l'escultor **Josep Quer** reconeix rebre 50 lliures dels administradors de la confraria de l'Àngel Custodi, que devien per un calze a l'argenter Maurici Firmat, i que Quer

rep a compte del preu del retaule, "sense els sants", que ell ha fet per a la confraria (notari Fèlix Soler, manual de 1740, foli 498).

23 de desembre de 1762: Assentament del retaule de sant Eloi, per l'escultor **Pere Sunyer** (5167, foli 323).

Nostra Senyora del Carme

6 de maig de 1612: Contracte entre el prior del Carme i els quaters de la confraria de la Santíssima Trinitat, d'una part, i l'escultor **Antoni Vidal**, de l'altra, sobre el retaule de la titular, que ha de tenir 38 pams d'alçada i 23 d'amplada, que de ser conforme a la traça i de fusta d'alber. El preu s'estipula en 75 lliures, que haurà de pagar prèviament l'escultor que faci la figura de la Trinitat (m 731).

7 d'agost de 1612: Concòrdia entre els quaters de la confraria de la Santíssima Trinitat i l'escultor **Antoni Vidal**, sobre la figura de la Trinitat del retaule, que l'haurà de fer conforme a la pastera corresponent, "ço és figura, coloma i Crist", de fusta d'alber, pel preu de 16 lliures i que haurà de tenir acabada per tot el dia de sant Miquel propi-ment (m 731).

29 de maig de 1621: Els confreres

dels sants Mateu i Eloi acorden fer el retaule i donen facultat als quatrers per encarregar-lo. Seguidament, els confreres fan aportacions dineràries per a l'obra (m 837).

19 de febrer del 1622: Els administradors de la confraria del Carme acorden encarregar un sagrari per a l'altar que aleshores es construïa a l'església i que els taulons (quadres) d'aquest, que siguin de mig relleu i a criteri dels administradors i de les persones que siguin elegides per a la fàbrica del retaule (m 764, paper solt).

25 de juliol de 1622: La confraria de Sant Salvador acorda fer un quadre de sant Isidre per posar-lo a la seva capella, ja que aquell sant ja ha estat canonitzat pel papa Gregori XV (m 764).

26 de setembre de 1622: El castellà **Pedro Fernández**, escultor resident a Manresa, diu que **Jaume i Jacint Rubió** (que eren el seu sogre i el seu cunyat), que eren de Moià, però que aleshores residien a Manresa, diu que li han de donar tota la fusta necessària per a les figures de "bulto" del retaule, la dels taulons i la de les vuit figuretes del bancal del retaule que els Rubió han emprès per a la capella de sant Eloi, segons contracte de 4 d'agost de 1621 i, a més, un Déu Pare a dalt, i que els Rubió prometen pagar al Fernández 80 lliures en diverses pagues, tot a compte dels administradors de la confraria (sig. ídem).

27 de setembre de 1623: **Jaume i Jacint Rubió**, escultors, pare i fill, reconeixen deure a Joan Fargues 63 lliures, prometen treballar al retaule dels sants Mateu i Eloi i diuen que **Pedro Fernández** hi va fer dues figures per les quals ha de cobrar 15 lliures quan els Rubió paguin les 63 lliures que també li deuen (m 872).

20 de febrer de 1624: Contracte entre **Jacint Rubió i Pedro Fernández** escultors, pel qual aquest darrer es compromet a fer pel preu de 30 lliures tota l'escultura i la "feina de pla" del retaule dels sants Mateu i Eloi, que el Jacint i el seu difunt pare havien de fer per a la capella d'aquells sants i que el Fernández ho farà amb la fusta que el Rubió té o ha comprat a Navarcles i Castellfollit del Boix (m 745).

26 d'octubre de 1624: Els admi-

Pica baptismal de la Seu, del segle XVIII.

nistradors de la confraria de Sant Salvador diuen que han donat a fer el retaule de la capella a **Josep Malet i Maurici Maimó**, conforme al model, per 195 lliures, i que les figures i relleus queden a compte de la confraria, que els taulons els han de donar els fusters, que les pasteres han de ser emplafonades, que s'han de demudar els remats del dit model, dels costats, i fer una cúpula escatada i amb torrió i recúpula petita (m 855).

8 de desembre de 1625: Els administradors de la confraria de Sant Salvador i sant Isidre contracten amb **Antoni Vidal i Miquel Vidal**, pare i fill, una imatge de santa Maria de la "Cabessa" i quatre testes de mig cos, amb braços, amb la proporció necessària per als llocs d'aquelles en el retaule de la capella. Ho han de tenir acabat per la propera Pasqua de Resurrecció. Preu. 23 lliures i 12 sous (m 864).

15 d'abril de 1626: **Joan Generes i Jeroni Maimó**, fusters, Pere Arnades i Magí Naira, tracten sobre nou figures per al retaule de Nostra Senyora del Carme, de llargada onze pams i mig, sense comptar-hi les corones, conforme el lloc requereix; altres, onze pams; i altres onze pams i altres, onze pams i quart, i el Crist, de set pams i mig, poc més o menys, i els concur-

rents a l'acte, que són el batlle d'aquell any, **Miquel Vidal**, imagineire, i **Joan Balil**, pintor, diuen que el Generes i el Maimó, han de donar al Fernández 30 lliures de la despesa (m 753, full solt).

4 d'agost de 1626: **Miquel i Antoni Vidal**, escultors, fan àpoca a la confraria de Sant Salvador pel complement del preu de la figura de Santa Maria de la "Cabessa" (m 857).

10 d'agost del 1626: Els confreres de Sant Salvador i Sant Isidre acorden fer el retaule a mig relleu i a pinzell (m 854).

27 d'abril de 1627: **Pedro Fernández**, escultor, fa àpoca a **Joan Generes i Jeroni Maimó**, fusters, de 95 lliures i 10 sous, per les figures del retaule major del Carme (4509), altres 34 pel mateix, el 21 d'abril de l'any següent (4510), 60 el 4 de febrer del 1630 (4512), i, finalment, altres 195, a fi i complement del preu, el 30 de juliol de 1632 (4515).

26 de novembre de 1628: Els administradors de la confraria de Sant Salvador donen a pintar al mestre **Joan Balil**, "de nació mallorquí" i ara habitant a Manresa, la meitat del retaule, tal i com consta en el memorial donat per ells al pintor i li bestreuen 25 lliures a compte (m 859).

13 de desembre de 1628: Conveni

Imatge de l'església de Sant Andreu d'Aguilar.

entre els administradors de la confraria dels sant Cosme i Damià i **Antoni Vidal**, escultor, sobre les dues figures dels titulars, conformes amb les dues pasteres del retaule, pel preu de 12 lliures (m 954).

2 de febrer de 1629: **Joan Balill** fa àpoca als administradors de la confraria de Sant Salvador, de 20 diners d'or de batifuller per al daurat del retaule (m 860).

2 de novembre de 1637: Conveni entre els administradors de la confraria dels Sants Metges i **Jeroni Masachs**, fuster, sobre la construcció del retaule dels dits sants, sense les imatges (Llibre de Concòrdies de 1634 a 1676 i d'Encants de 1637 a 1681, 4663).

30 de maig de 1638: Conveni sobre la fàbrica del retaule dels sants Cosme i Damià, entre els administradors de la confraria i **Miquel Vidal**, escultor, ciutadà de Manresa, pel qual aquest es compromet a fer de fusta d'àlber el re-

taule dels sants, conforme a la traça firmada pels administradors, exceptuats els panys dels costats, i que ha de tenir quatre pasteres a la primera andana; que, damunt de les primeres pasteres dels costats hi ha d'haver dues testes, una sobre cada pastera, conforme és a l'altar de Sant Salvador, i que la peanya dels sants, de la pastera del mig, ha de ser conforme a la del retaule de santa Llúcia, de la Seu; que, en lloc del frontispici ha de posar sobre la pastera dels sants una cúpula convenient a les dues figures, com en el retaule de sant Eloi, del Carme; que ha de fer que el retaule ocupi tota l'amplada i alçada de la capella, amb remat i polsera, conforme a la traça, sense estar obligat a fer figures dins les polseres que hi ha a la traça. El preu queda fixat en 133 lliures (Llibre de Concòrdies, de 1634 a 1676).

14 d'octubre de 1638: Conveni entre **Miquel Vidal**, escultor, i **Jeroni Maimó**, fuster, pel qual el primer dóna a fer al segon el retaule dels Sants Metges, que ell havia contractat amb els administradors de la confraria, i el Maimó es compromet a fer-lo en els mateixos termes. L'escultor donarà al fuster tres columnes que aquest ja havia vist a la botiga del Vidal, sempre que li convinguin (en el mateix Llibre de Concòrdies).

17 de juliol de 1639: Contracte entre el prior del convent i els administradors de la confraria de Na. Sra. del Carme, d'una part, i el pintor de Barcelona **Llorenç Sampsó**, de part altra, sobre el daurat del retaule major i sagrari, excepte els sis taulons i les figures. El pintor hi ha de posar colors fines i estofadura allà on calgui. La primer andana i el sagrari els ha de tenir daurats i pintats en el termini de dos anys i la resta, en sis anys, tot per 1500 lliures, més la despesa del mestre, d'un aprenent i d'un fadrí, que serà a càrrec del prior (Llibre de Concòrdies, de 1634 a 1693).

El contracte es degué deixar sense efecte, perquè en consta un altre, el següent:

13 de novembre de 1639: Altra concòrdia entre el prior i els administradors de la confraria del Carme i **Pau Alenyà**, pintor de Solsona, sobre daurar el retaule major amb or fi i brunyit

tot el que és a la vista i els taulons del pedestal de mig relleu i estofarà les figures amb brocats "contrafets" (en el mateix llibre de Concòrdies).

Hi diverses pagues a compte del referit daurat i pintat, dels anys 1642 i 1643.

15 d'abril de 1640: **Jeroni Maimó**, fuster, fa àpoca als administradors de la confraria dels Sants Metges, de 50 lliures, a compte del preu del retaule (4588).

3 de juny de 1640: **Jaume Alenyà**, pintor de Solsona, diu haver rebut 50 lliures dels administradors de la confraria del Carme, a compte de la transacció acordada entre ells (4588).

8 de febrer del 1643: **Josep Generes**, escultor, reconeix haver rebut dels administradors de la confraria del Carme 70 lliures a bon compte de fer el segon tauló de l'altar major (m 976).

2 de setembre de 1645: Sobre el daurat del retaule de sant Eloi, entre **Francesc Cervera**, daurador, ciutadà de Manresa, i els quaters de la confraria del sant. El Cervera daurarà i pintarà el retaule, ço és, el pedestal i la pastera del sant, d'ací al dia de sant Joan del 1647 i la resta, per al mateix dia del 1648. Farà el daurat, l'estofat i el brunyit del pedestal, les grades i les figures. Els sis taulons han de ser pintats a pinzell d'oli, amb les històries que li diran ells i el pare sagristà del convent. En surten fiadors Joan Grau i Josep Generes, escultors. Preu: 450 lliures, pagadores en diverses fraccions. L'or serà a càrrec del Cervera (4593).

28 de setembre de 1653: Cancel·lació del contracte entre els administradors de la confraria del Carme i l'escultor **Josep Generes** pel qual aquest s'havia compromès a fer d'escultura els sis taulons del retaule major (m 896).

18 de març de 1654: Contracte per a les pintures del retaule major, entre els administradors de la confraria del Carme i el pintor **Pere Cuquet**, ciutadà de Barcelona, pel qual aquest es compromet a pintar a l'oli els sis taulons del retaule i un altre, dit el tauló del Crist, que és al damunt. Els sis són amb les figures de l'Anunciata, de la Nativitat, de l'Adoració dels Reis, de la Circumcisió, de l'Assumpció de Nostra Senyora i de la Coronació de la Mare de

Déu, i el del Crist, amb Maria i Joan. Es detallen els temps de lliurament de les pintures. El preu total són 300 lliures, o sigui 100 per cada dos taulons, i els confreres li hauran de donar les teles; la pintura del Crist la farà de franc. Hi ha altres clàusules de poc interès (m 1044).

28 d'octubre de 1658: **Joan Grau** i **Pau Sunyer**, escultors, cridats per judicar l'obra de **Josep Generes** al retaule major, a la vista del que se'ls ha ensenyat, diuen que, per donar per feta l'obra, falten uns penjants o ornaments dels costats, un àngel de sis pams de llargada "de gruix de mitjana", amb ses ales, amb un ram o una flor a la mà i, a baix, a la segona andana, dos gerros al tou de la cartela, ço és, un a cada part, i un galló amb algunes tarques, a les que falta tenir cinc pams. Josep Generes, present, promet fer-ho encontinent (m 900).

20 de maig de 1674: Sobre el daurar el tabernacle de la confraria del Carme, entre els seus administradors i **Josep Ridorta**, daurador, pel preu de 100 lliures (m 1226).

10 de gener de 1677: Sobre el daurar i pintar el retaule dels Sants Metges, entre els administradors de la confraria i el daurador **Hilari Carus** (en altres llocs a aquest daurador se l'anomena **Feliu Carus**), de Sant Joan de les Abadesses. Objecte: pintar i daurar el retaule, des de les grades fins dalt, al peu de la creu, i sant Serapi, les pasteres dels Sants Metges i les dues columnes dels costats de les pasteres, fins el racó. Temps: sis mesos. Preu: 160 lliures (m 1120).

26 d'octubre del 1677: Sobre acabar de daurar i estofar les polseres del retaule major, pel daurador de Sabadell **Jaume Pernau**, pel preu de 22,5 dobles d'or (sig. m 1226). Hi ha un rebut parcial del cost el 7 de novembre següent (m 1241).

19 d'agost de 1678: Sobre acabar de daurar i estofar el retaule dels Sants Metges pel daurador de Sabadell **Jaume Pernau** (m 1232).

16 d'abril de 1717: El mateix **Pernau** reconeix haver rebut 80 lliures per acabar de daurar el retaule de santa Anna (4899).

Sant Pere Màrtir

1 de setembre de 1608: Conveni per al retaule de sant Gregori, entre Joan Calvó, prior de Belcaire, i els pare i fill **Antoni i Maurici Maimó**, conforme a la traça i memorial en poder del notari i de Àngel Vilella, beneficiat de la Seu i pel preu de 7 lliures (m 605 i *Secundum manuale* del notari Magí Calvó, dels anys 1607-1608).

31 de desembre de 1609: Contracte entre Joan Calvó, prior de Na. Sra. de Belcaire, natural de Manresa i habitant a Barcelona, i el mestre **Baptista Palmero**, pintor italià habitant a Barcelona, sobre la pintura del retaule de sant Gregori, a la capella de sant Pere, pel qual l'artista es compromet pel temps que falta per a la Pasqua de Resurrecció pintar el retaule fet pels Maimó, on hi ha tres retaulons grans, en el del mig dels quals pintarà les imatges de sant Gregori papa, sant Pau a la dreta i sant Pere a l'esquerra, i sobre la de sant Gregori, la de sant Magí, tan altes i grans com s'hi puguin fer. Als peus de sant Gregori hi ha de pintar la figura del senyor prior, agnollat, amb sobrepellís i almussa morada, i als retaulons de baix, en el del mig, la imatge del Devallament de la Creu, la de la Pietat, als extrems, els sants Joan Baptista i Evangelista, i al cim de tot, Déu Pare. Preu: 50 lliures, de les quals Palmero fa època per 10, a compte (4395).

26 de febrer de 1616: Concòrdia entre el prior el convent i **Joan Tries**, fuster i mestre de cases, de Manresa, per alçar el campanar 30 pams sobre la cintra i fer-hi quatre finestres, d'alçada i amplada a coneguda de bon mestre. Preu: 80 lliures (m 612).

8 de juny del mateix any: Altre conveni entre els mateixos, per alçar el campanar 2 pams més, assentar la cornisa, fe una agulla de 33 pams i assentar en la definició d'ella la imatge de "bult" de sant Domingo que hi ha al portal de l'església, i que l'agulla ha de ser de pedra, de gruix d'un pam. Preu: 42 lliures (ídem).

Al mateix dia: Conveni entre el prior del convent i el mestre de cases **Josep Torner** per fer la cornisa de pedra picada, de 4 pams de voladís, on ha de fer una motllura com la dels pilars de les finestres del campanar de la Seu,

de manera que les peces que es posaran a les vuit arestes siguin d'un sol bloc, sense juntes. Preu: 20 lliures (a la mateixa sig. de l'Arxiu).

17 de juny de 1619: Contracte per al recobriment de rajoles de l'agulla del campanar, entre el prior i el rajoler **Joan Baptista Rojes**, unes de les quals han de ser amb vernís verd i unes altres, part verda i part blanca, com la mostra. Preu: 42 lliures i mitra (m 840).

18 de juny de 1619: Contracte per fer en el termini de dos anys el retaule major, entre el prior i els fusters **Josep Malet i Maurici Maimó**, i fer-lo conforme a la traça escrita i dibuixada en un pergami firmat pel notari i que queda en poder dels fusters. Preu 450 lliures (en el mateix volum del protocol).

15 i 27 de desembre del 1620: Àpoques dels referits fusters per diners rebuts a compte del preu del retaule (m 842). 5 de gener de 1622: Rebuda pels fusters la resta del preu (m 843).

9 de febrer de 1642: **Joan Grau**, escultor, diu haver percebut del receptor de la confraria del Roser 150 lliures, a compte de les 1000 pactades com a preu el retaule (m 1052).

18 de juliol de 1643: El pintor **Francesc Cervera** fa època al procurador del noble Pere d'Aimeric-Cruïlles i Santa Pau, de 50 lliures, a compte de les 170 convingudes per daurar el retaule de sant Tomàs d'Aquino (m 976).

23 de juliol de 1656: Sobre daurar i estofar dos taulons del retaule del Roser, per **Gabriel Adrià**, de Calaf, i els pare i fill **Francesc Cervera**, pintors, i fer el mateix amb el sagrari, les grades i la imatge gran de Nostra Senyora. Era una prova per veure qui feia millor la feina. És un contracte detallat que ocupa deu pàgines (m 981).

23 i 25 de juliol de 1658: Àpoques d'**Adrià** per la feina feta de daurar el retaule del Roser, que no va acabar, ja que va morir (any 1664) i el va substituir **Magí Torrebruna**, pintor de Cardona (m 981, m 987 i notari Benet Font, *Manuale Aprisiarum* 1634-1680).

26 de juliol de 1675: Els administradors de la confraria del Roser fan època a Jacint Pons, de 15 lliures lle-

gades per la seva mare, per pagar a **Joan Grau** una escultura que va fer per a sobre la reixa de ferro de la capella del Roser (m 999).

17 d'agost de 1730: Contracte, molt detallat, per a la construcció del nou claustre del convent, en substitució del gòtic, i pisos a sobre, amb cel·les per engrandir el convent, atorgat pel prior, fra Pere Escorsell, d'una part, i **Francesc Galobart**, mestre de cases, i **Josep Quer**, escultor i fuster, de l'altra. El preu convingut fou el de 3000 lliures (protocol del notari Josep Sala, 4869, folis 95 a 101 de la segona numeració).

23 de desembre de 1762: Assentament del retaule de sant Eloi per **Pere Sunyer**, escultor (5167).

Sant Miquel

28 d'agost de 1765: L'escultor **Joaquim Miquel i Sors** s'encarrega de fer el retaule de sant Antoni de Pàdua, segons traça firmada amb el comitent, el botiguer Pau Fàbregues. Havia de tenir trenta-cinc pams d'alçada i en el contracte es detallen les figures que hi havia d'haver. Preu: 300 lliures, de les quals segueixen diversos rebuts parcials (.....)

Santa Clara

22 de febrer de 1608: Contracte pel qual Bernat Culla, "hereu" del mas Culla, convé amb els fusters **Antoni i Maurici Maimó** la construcció d'un retaule de fusta d'alber per a l'església del convent, el qual ha de tenir una alçada de 29 pams, des de la taula de l'altar fins dalt de tot, i una amplada de 22, amb deu columnes, quatre de les quals a baix, al primer orde (andana) amb talla, i els fontals dels pedestals de les dites columnes, amb talla, i al mig un sagrari amb talla i les seves columnes amb "tetxo" i les altres vuit columnes han de tenir els dos terços tallats, i el retaule, en el primer orde, ha de tenir tres pasteres i en la segona andana, al mig, una, i la pastera del mig de la primera andana ha de ser amb tetxo i en el tetxo, en lloc de florons, hi ha d'haver rostres de serafins i pels pilarets avall, dins, hi faran el mateix i en els carcanyols de l'arquet de dita pastera, dos àngels de mig relleu, amb una corona sobre la figura de Na. Sra., la

qual ha d'estar en dita pastera i en l'indret de cada capitell hi ha d'haver un rostre de serafi, i el dit altar ha de tenir dos "remates". Els fusters hauran de tenir llest l'obra i posada a lloc per la festa de sant Joan de juny proper. Preu: 80 lliures. (No es parla de les imatges corpòries, que es devien voler encarregar algun escultor) (Notari Maurici Gomar, *Secundum manuale*, 1607-1608, foli CLXXX).

29 de setembre de 1608: Els mateixos fusters fan constar haver rebut de Bernat Culla les 80 lliures convingudes (m 733).

Cova de Sant Ignasi

31 de març de 1603: Es manifesta la intenció de fer sobre la cova una capella i l'encàrrec a Bernat Costa, mestre de cases (m 705).

10 de febrer de 1672: Consta un rebut de 175 lliures, de **Joan Grau**, escultor, a favor del rector del Col·legi de Sant Ignasi, a compte de les 275 que acredita per la construcció de l'altar de pedra fet a l'espluga de sant Ignasi, segons contracte en poder d'Isidre Terrats, del 3 de maig d 1671, i un altre rebut de Miquel Massalva, mestre de cases, de 75 lliures, a compte de les 225 convingudes pel seu treball i les restants consten cobrades el 9 de juny del mateix any (4766).

Sant Cristòfol

31 de març de 1515: El pintor **Anglada** es compromet a fer el retaule (Arxiu Municipal de Manresa, I, 35).

Fora de ciutat

Sant Joan d'Avinyó

2 d'abril de 1708: **Josep Carreres**, pintor, fa àpoca de 20 lliures a Josep Comas, marmessor de Mn. Miquel Panadès, rector que fou de la parròquia, per estofar i daurar la imatge de sant Antoni Abad, fer un quadre de Na. Sra. de la Concepció, amb guarnició daurada, i un quadre de sant Joan de la Cruz (m 1205).

Sant Fruitós de Bages

15 de juliol de 1696: **Valentí Pladevall**, daurador, ciutadà de Manresa, fa àpoca als representants de la parrò-

Finestra renaixentista d'Artés, datada al 1589.

quia, per 265 lliures, de les 375 estipulades per daurar el retaule major, segons contracte autoritzat pel notari de Santpedor Josep Oliva el 5 de maig d'aquell any (m 1193).

Sant Mateu de Bages

30 d'agost de 1609: Contracte entre els jurats de Sant Mateu i el pintor **Jeroni Soler** sobre pintar i daurar el retaule, per 120 lliures i estada i despesa a la rectoria (m 755 i 4497).

6 de febrer de 1718: Conveni entre els jurats del terme i l'escultor **Josep Lluch**, per fer el nou retaule, segons traça, que havia de tenir uns sants Pere i Pau de mig relleu a les portes que donaven a la sagristia, un sant Mateu de cos sencer, sant Macari, sant Martí i les tres Maries, un sant Mateu de mig relleu a la segona andana, en el lloc del Pare Etern, una escultura de mig relleu, i la resta, conforme a la planta. Preu: 300 lliures. Termini per fer l'obra: un any i mig (m 1359, últim full).

Santa Maria de Balsareny

30 d'octubre de 1661: **Jaume Escarabatxeres**, fuster de Barcelona, diu

haver rebut de **Josep Generes**, escultor, la traça del retaule major de l'església, dibuixada en un pergamí i firmada pel rector Dídac Vinyes i altres parroquians, a causa del plet del fuster amb els del poble (m 985).

Sant Pere de Boixadors

13 d'octubre de 1678: El rector de la parròquia fa l'encàrrec del retaule a l'escultor **Josep Generes** (4608).

Sant Vicenç de Calders

1622: Anotació del pagament de 55 lliures, que l'escultor **Rubió** i el seu fadrí **Salvador Gros** han rebut pel retaule del Roser (m 803, en dos fulls solts).

Sant Sadurní de Callús

7 de novembre de 1675: **Agustí Basils**, daurador de Ripoll, diu haver rebut 52 lliures i 16 sous a complement de les 250 lliures pel cost d'estofar i daurar el retaule major (m 999).

Sant Miquel de Castelladral

7 de juny de 1617: Els escultors de Mojà **Jaume** i **Jacint Rubió** convenen amb els administradors de la confraria del Roser, que el primer diumenge d'octubre següent donaran fet i posat el retaule a la capella, segons traça en poder de les parts, sota pena de 10 lliures. A continuació, els escultors, pare i fill, fan àpoca de 30 lliures, a compte del preu del retaule (m 715).

14 de juliol de 1626: **Joan Generes**, fuster, i **Miquel Vidal**, escultor, tracten que aquest farà els quinze taulons dels misteris del Roser, a mig relleu, la figura de Na. Sra. el Roser i les altres que hi ha a la traça. Ho ha de tenir acabat per l'11 de setembre següent. Preu: 55 lliures (m 910).

12 de novembre de 1627: **Joan Generes**, fuster, dóna a fer a **Miquel Vidal**, escultor, quinze taulons del retaule del Roser, ço és, els dels quinze misteris, de mig relleu, acabats i a punt de posar-los al retaule, conforme a la traça, i una figura de Na. Sra. a la pastera del mig, igualment les altres figures de les pasteres contingudes en la traça, i per això li promet pagar 55 lliures (Aquest paper és un acte o esborrany no acabat i un requeriment a Joan Generes per a què pagui les 55 lliures al

Vidal, cosa que no feia. En un altre full solt, datat el 10 d'agost del 1628, es tracta del mateix fet, cosa que demostra que el Generes continuava sense pagar (*Liber notularum* de 1622 a 1631).

Sant Miquel de Castellar

Agost de 1554: Concòrdia per pintar l'altar major, entre el senyor, Galceran de Grevalosa, el batlle, Galzeran Gispert, i els caps de casa del terme, d'una part, i el mestre **Pere Alegret** i el seu fill **Pere Benet Alegret**, pintors de la vila de Cervera, que s'encarreguen de pintar el retaule i pintar i daurar amb or fi i argent el sant Miquel de "bulto" i la pastera, i prometen daurar tota la talla i entalladures, pilars ... coronas i xambranes amb or fi ... i pintar a la part alta, al mig, la Crucifixió, i de baix d'ella, en l'altra peça, Madona asseguda en cadira i un àngel per banda, i en l'altra taula, el sant Miquel, i en les sis taules, a dreta i esquerra, sis històries de sant Miquel, i en les quatre taules, a dalt, sant Esteve, i a baix, santa Magdalena, i a l'esquerra, sant Valentí, a dalt, i sant Sebastià, assegat, a baix, i en el banc, sant Onofre, sant Joan Baptista, sant Joan Evangelista i sant Magí, i a l'espona de la sagristia, a un costat, sant Pau, i en l'altra, sant Pere. El compromís dels pintors és fer la feina d'ací al dia de sant Miquel de l'any següent. Preu: 25 lliures, a cobrar per sant Miquel propinent i les altres 80 quan acabin l'obra (Arxiu parroquial d'Aguilar. Manual d'Instruments varis, des de 1627 a 1855. Tercer lligall, foli 5).

Sant Pere de Castellfolit del Boix

18 de desembre de 1621: **Jaume** i **Jacint Rubió** fan una àpoca pel preu del retaule que hi van fer (m 702).

Sant Miquel de Castellgalí

16 d'agost de 1612: Contracte entre els obrers de la parròquia, d'una part, i **Hilari Horta**, fuster, i **Antoni Vidal**, imaginari, per fer el retaule del Roser, segons traça, amb fusta d'àlber, de 17 pams d'alçada, amb quatre pasteres: dues de grans i dues de xiques. L'Horta ha de fer el que "a l'art d'escultura pertany" i el Vidal, el què a l'arquitectura (devia ser el revés del què es

diu). Vidal ha de fer una figura de Na. Sra. del Roser a la pastera principal; a la pastera de dalt, un sant Joan Baptista amb son anyell, segons la proporció de la pastera; en una de les pasteres de baix, sant Francesc "a la caputxina", segons li diran, i a l'altra pastera, sant Valentí, bisbe; en les altres dues pasteres de baix, en una sant Martí, i en l'altra, sant Martí a cavall. Termini de construcció: fins el cinquè diumenge de la propera Quaresma. Preu: 60 lliures, però si és conforme i acabat en el termini previst, els donaran 20 lliures més (m 783).

21 de febrer de 1656: Contracte entre **Josep Generes**, escultor, i el rector de Castellgalí per fer el retaule major de l'església de sant Miquel, amb temps fins el dia de sant Joan de l'any següent, segons traça firmada pel rector i el batlle, per al qual el Generes ha de fer per a les pasteres les següents figures: per a la pastera del mig de la primera andana, sant Miquel, a la de la dreta, sant Gabriel, i a la de l'esquerra, sant Jeroni; a l'andana més alta, a la pastera del mig (...), a la de l'esquerra, la figura que li diran el rector i els obrers. El retaule ha de tenir una alçada de 39 pams i d'ample ha de prendre els "rematos" fins a mig portal de la sagristia o poc més, si li sembla el Generes. Preu: 400 lliures (m 1087).

Sant Miquel de Castelltallat

2 de juny de 1613: Contracte entre els jurats del terme i mestre **Hilari Horta**, fuster de Manresa sobre el retaule major de la parròquia. El fuster hi haurà de posar els materials; el retaule haurà de ser emplafonat, amb tres figures de vult a la primera andana: al mig la de sant Miquel, al costat dret la de sant Joan Baptista, i a l'esquerra santa Cecília, dins les respectives pasteres. Sota sant Miquel, al mig el sagrari. Sense les pasteres, hi ha d'haver dotze taulons, amb els frisos de mig relleu, amb serafins en la cornisa complida, amb els frontispicis amb llurs mènsules... tot amb sos compassos amb sa definició, amb son pedestal, que arribarà fins a terra, amb ses mènsules a la definició. El fuster farà el retaule dintre de l'any primer vinent i pel preu de 125 lliures. En el contracte no es parla de qui ha de fer les

Escut dels Amigant, a Castellgalí.

pintures per als dotze taulons, com tampoc de les imatges corpòries (Arxiu Episcopal de Vic. Parròquia de Castelltallat. Documents notarials, R/2, quart full començant pel darrer).

Al 27 de juliol següent, **Francesc Rovira**, escultor de Vic, per encàrrec de l'Hilari Horta, emprèn la talla de les figures de vult del retaule, o siguin les dels sants Miquel, Joan Baptista i Cecília, que farà a casa seva, a Vic. L'Horta li ha de donar la fusta. Les altres talles les farà a casa el fuster, que li haurà de fer la despesa i donar-li lilit. Les figures les haurà de tenir acabades per a la Cinquagesma vinent (m 758).

Santa Maria de Claret

27 d'abril de 1651: Conveni per al retaule de l'església, entre el rector i l'escultor **Joan Grau**, conforme a la traça, obra que Grau farà a casa seva, a Manresa. Haurà d'enllestir-lo en el termini d'un any, a comptar des de la prop vinent santa Maria d'agost, que l'haurà de tenir posat i assentat al temple, però els parroquians l'hauran d'anar a cercar a Manresa. Preu: 260 lliures. Les figures hauran de ser conforme al memorial firmat pel rector i el sagrari, com el de Sant Vicenç de Pinós. A continuació, Grau fa rebut per 100 lliures (m 980).

Santa Maria de Cornet

27 d'abril de 1675: El rector i els administradors de la confraria de sant Isidre i el pintor **Agustí Bazil** convenen en daurar el retaule del sant i les quatre figures daurades i estofades i pintar a pinzell els dos taulons de dalt, amb un sant a cadascun i que el pedestal el faci a pinzell, amb la història de sant Isidre. Però el contracte fou cancel·lat sorprenentment catorze anys després, el 10 de setembre de 1679, probablement per un incompliment reiterat del daurador (notari de Sallent Josep Conangla, m 1576).

Sant Vicenç de Falcs

18 de març de 1620: Consta l'encàrrec del retaule del Roser als pintors **Jeroni Soler**, pare i fill (m 841).

L'escultor **Joan Grau** hi havia fet el retaule major, pel que va obrar 400 lliures el 26 de febrer del 1685 (notari Fèlix Dalmau, manual de 1685). També es va encarregar de fer el dels sants Joans, però el contracte va ser cancel·lat per voluntat de l'artista, el 25 de juliol de 1702 (mateix notari, manual de 1697, foli 157, i 25 de juliol de 1702).

20 d'agost de 1708: El retaule major, el de sant Vicenç, els representants de la parròquia van encarregar daurarlo als **Jaume i Miquel Pernau**, de Sabadell, que es comprometeren a fer-ho per 650 lliures i per tot el dia del sant, de 1710, i també fer-ho al de sant Joan, per 300 lliures, obra per a la qual van rebre 98 lliures (m 1205).

21 de desembre de 1709: Els Pernau declaren rebre 150 lliures a compte de daurar el retaule major (notari Fèlix Dalmau, protocol d'aquell any).

Sant Martí de Granera

9 de febrer de 1633: **Pedro Fernández**, escultor, dóna a fer a **Valentí Riu**, fuster de Moià, el pla del retaule, que haurà de tenir l'alçada i amplada de la capella i tenir fet el pla fins per Carnestoltes, conforme a la traça, excepte el sagrari, que haurà de ser vuitavat. Li dóna 60 lliures, li donarà la fusta a peu d'obra i li farà la despesa mentre duri el treball (m 769).

Naixement, del retaule del Roser, de Castellfolit del Boix, obra de Josep Generes, de vers 1650.

Santa Maria d'Horta

27 de juny i 21 de novembre de 1647: Àpoques de **Joan Grau**, escultor, pel retaule major del temple, contractat davant el rector de Sant Joan d'Oló (m 1055).

9 de novembre de 1690: Contracte amb l'escultor **Josep Sunyer** per fer el retaule de sant Isidre, que haurà de tenir acabat vuit dies abans de la festa del titular i posat a la seva capella. Per nota marginal del 14 de maig de 1691 consta que el contracte fou cancel·lat (m 1251).

Sant Genís de Maçadella

5 de gener de 1634: El rector de Santa Creu del Muijal i els pagesos de la parròquia i el pintor de Manresa **Joan Balil** estableixen el preu fet de 33 lliures per pintar i daurar el retaule del sant, ço és, tota l'obra "boullada" daurada i l'altra pintura i totes les figures (les de vult), daurades, el que es veu de les figures, més uns canelobres i les grades de l'altar (m 1540).

Sant Feliu de Monistrol de Calders

Jacint Masachs i Joan Generes, fusters, l'any 1634 es van emprendre l'o-

L'única resta del retaule de Serarols, de Súria, de Pau i Josep Sunyer, del 1674.

bra dels retaules major i del Roser. El major havia de tenir cinc panys i la mateixa traça que el major de Sant Vicenç de Calders, amb algunes coses afegides, i el del Roser, conforme a la traça firmada pel mateix rector de Monistrol. Aquell havia d'estar fet dintre de dos anys, i el del Roser, de tres, i tot pel preu de 550 lliures (manual dels notaris Lluís Torras i Benet Font, del 1634).

Santa Maria de Monistrol de Rajadell

6 de juny de 1645: El retaule per a la capella de sant Pere es va contractar amb **Jeroni Maimó**, escultor, per 30 lliures, inclosa la fusta d'alber. Havia de ser de la grandària de la capella, segons la traça, que havia de quedar en poder de l'artista, i hi havia d'haver tres figures corpòries: les de sant Pere, sant Pau i sant Francesc. Havia d'estar acabat per Reis de l'any següent (m 978).

Sants Iscle i Victòria de Rajadell

19 de novembre de 1614: Pere Aimeric de Cruïlles, senyor del lloc, i **Miquel Vidal**, fuster, contracten el retaule, de 30 pams d'alçada, comptant-hi "els remats i el demés, amb dues pasteres junt al sagrari, ço és la mort i l'assotament, amb dues columnes rodones, amb ses xambes, pilastres amb sa cornisa..." Preu: 108 lliures. Termini: d'ací a Nadal de l'any vinent (m 855).

24 d'octubre de 1630: **Jeroni Soler**, pintor, promet al batlle que, d'aleshores a la festa de sant Llúcia, daurará d'or fi el retaule de la santa, de la parroquial, i pintarà els taulons a l'oli, amb les històries que el dit batlle li dirà, tot pel preu de 30 lliures i 10 sous (4512).

12 de novembre de 1648: **Joan Grau**, escultor, fa àpoca de 150 lliures a compte de les 200 que li devien pel retaule (4593).

19 de setembre de 1650: Concòrdia entre **Francesc Cervera**, pintor, i el batlle i jurats del terme, per tenir daurat dintre d'un any, d'or fi, el retaule de sant Isidre i obligant-se a pintar els taulons amb la història del sant, tot per 260 lliures (4592).

18 de març de 1677: **Josep Riodorta**, daurador, firma rebut de 950 lliures per daurar tot el retaule dels sants Iscle i Victòria (m 1186).

Santa Maria de Rocafort

28 d'agost de 1626: Concòrdia entre **Miquel Vidal**, escultor, i **Jacint Rubió**, fuster, pel qual Vidal dóna a Rubió el fer totes les talles del retaule, que especifica, conforme a la traça i com està en el retaule del Roser de Cardona (m 857).

3 de juny de 1698: El retaule del Roser fou daurat pel manresà **Valentí Pladevall**, segons contracte fet davant

el vicari de Sant Martí de Mura (m 1195).

Sant Sadurní de Salelles

7 d'agost de 1588: **Joan Malet**, fuster, es compromet a fer el retaule del Roser per 10 lliures (4304). És un retaule anterior al dels escultors **Vidal**, pare i fill, que és el que s'ha conservat en gran part.

12 de juliol de 1594 : **Antoni Maimó**, fuster, fa una àpoca de 40 lliures que li devien pel retaule major de la parroquial (4313, f. 143). Al full següent, **Antoni i Maurici Maimó**, pare i fill, fusters, es comprometen a fer les portes de pas del retaule a la sagristia.

19 de gener de 1676: Els quatrers del Roser i l'obrer de la parròquia contracten amb el daurador manresà **Josep Riu** daurar i estofar el retaule de la confraria, per 270 lliures i termini d'un any. El 24 de febrer següent, el daurador **Josep Riu Orta** fa un rebut parcial de 70 lliures per la dita feina (m 1195).

7 de juny de 1701: Contracte per a un retaule de sant Isidre, a l'encapçalament del qual segueix un full en blanc i no diu el nom dels contractants, però en l'índex del volum hi figura com un d'ells **Francesc Cristian**, escultor (notari Feliu Dalmau, manual de 1701, foli 186). Aquest artista diu que residia a Martorell i, abans, a Man-

resa, però que era natural de Flandes (el mateix notari i volum, foli 260).

Sant Pere Sallavinera

20 d'octubre de 1681: **Josep Generes** en aquesta data va fer el contracte per al retaule, per 450 lliures, però encara en cobrava una part el 16 d'abril de 1686 (notari Francesc Madriguera, manual de 1686-1687, f. 33).

Santa Maria de Sallent

6 de juny de 1634: Els administradors de la confraria dels sants Cosme i Damià convenen pagar a Magí Miquel 35 lliures per a què en faci lliurament de **Miquel Vidal**, escultor de Manresa, a complement de les 80 degudes per la fàbrica del retaule de la confraria (m 1540).

19 de juliol de 1649: **Josep Generes**, escultor, fa època a **Joan Grau**, escultor, de 88 lliures, a fi i complement de la part del preu que li correspon en la fàbrica del retaule del Roser, fet per ambdós. El mateix dia, Joan Grau, diu rebre dels administradors de la confraria 1000 lliures pel retaule que els ha fet i els darrers es donen per satisfets de la feina (m 1080).

17 de novembre de 1669: Contracte per al retaule major de l'església, entre els representants de la parròquia i els pare i fill escultors **Pau i Josep Sunyer**, en el qual es detalla com ha de ser l'obra (Arxiu de la Corona d'Aragó (A.C.A.), Notarials de Manresa, manual 270).

10 de març de 1672: **Pau Sunyer** fa època als administradors de la parròquia, de 420 lliures, a compte del preu del retaule major i que suspèn els treballs que hi fa fins que li donin ordre de continuar (A.C.A., Notarials del districte de Manresa, notari Pere Verdera, manual de 1672).

29 d'octubre de 1674: Conveni entre els consellers de la vila i els administradors de la confraria del Roser, d'una part, i **Agustí Bazil**, daurador de Santpedor, de l'altra, sobre daurar i estofar el retaule de la confraria, en el termini de quatre anys. El daurador diu que farà les històries estofades, conforme a l'art, i encarnades i, també, la taula. Hi posarà or de 24 quirats. Preu: 1800 lliures, pagadores en vuit anys, segons detall. El pintor també

Capella enrajolada de Sant Miquel de Maçana, del segle XVII.

haurà de daurar i estofar la figura gran de Nostra Senyora, com si no fos pintada (m 1575).

25 d'agost de 1675: **Agustí Bazil**, declara rebre 273 lliures i 1 diner, a compte de daurar el retaule del Roser (m 1576). Hi ha uns altres pagaments els anys 1677 i 1678.

Santa Maria de Serarols

8 de novembre de 1674: Contracte entre el rector de Súria i els pare i fill **Pau i Josep Sunyer**, escultors, sobre el retaule de Santa Maria de Serarols, conforme a la traça o model que se'ls lliura, firmat pel rector, posant al cap de l'altar la imatge de Na. Sra. de la Concepció, en lloc de la de sant Martí. Termini per a l'obra: fins al dia de sant Andreu de l'any sobre. Preu: 170 lliures. El rector l'haurà d'anar a buscar a Manresa (m 998).

2 de gener de 1675: Època de 56 lliures a compte del preu del retaule (m 999).

Sant Pere de Serraïma

17 de gener de 1398: El pintor **Berenguer de Bertran** es compromet a fer el retaule de sant Pere (434).

Sant Cristòfol de Súria

19 de desembre de 1658: **Josep**

Generes, escultor, diu rebre 40 lliures a compte del preu de retaule de sant Isidre (m 929).

24 de maig de 1686: **Francesc Grau**, escultor, fill i hereu universal de Joan Grau, confessa rebre 30 lliures a fi i compte de les 360 del preu del retaule del Roser (notari Feliu Dalmau, manual de 1686, f. 172).

Sant Martí de Torroella

28 de juliol de 1650: **Josep Generes**, escultor, fa època a Pere Torres, ciutadà honrat de Manresa, de 25 lliures, a compte del retaule de sant Martí, que li devien el batlle i els jurats del terme (m 1081).

Sant Joan de Vilatorrada

22 de novembre de 1643: El retaule de sant Isidre és encarregat per Josep Canals, pagès, en nom dels feligresos de la parròquia, a l'escultor **Jacint Rubió**. Diuen que ha de ser de fusta d'àlber, conforme a la traça, que quedava en poder de l'escultor, i que l'havia de tenir acabat pel proper dia de sant Joan. Preu: 25 lliures (m 976).

X. Sitjes Molins

Advocat i estudiós